

บทบรรณาธิการ

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล¹

Surangrut Jumnianpol

*“เราทุกคนอาจจะเดินทางมาจากเรือที่แตกต่างกัน แต่ตอนนี้
เราอยู่ในเรือลำเดียวกัน” [We may have all come on different
ships, but we’re in the same boat now]*

(Martin Luther King, Jr. cited in Žižek, 2020)

คำกล่าวที่มีชื่อเสียงของ Martin Luther King, Jr. ในปี ค.ศ. 1963 ถูก สลาวอย ชิเชค (Slavoj Žižek) นักปรัชญาชาวสโลวีเนียที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ ใช้อธิบายการตกอยู่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 ในหนังสือเรื่อง **การระบาดใหญ่! โควิด-19 เขย่าโลก (Pandemic! COVID-19 Shakes the World)** (Žižek, 2020) เป็นชื่อหนังสือเล่มล่าสุดที่ออกมาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั่วโลก ซึ่งเขาชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าสังคมคอมมิวนิสต์อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือสังคม

¹ นักวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Researcher, Chulalongkorn University Social Research Institute (CUSRI)

Email: Surangrut.ju@gmail.com

เสรีนิยมประชาธิปไตยในยุโรปหรือสหรัฐอเมริกา ก็เผชิญวิกฤตินี้ไม่ต่างกัน และวิกฤตินี้ไม่ใช่เพียงแค่วิกฤติทางสุขภาพหรือกายภาพเท่านั้น หากแต่ลามไปถึงวิกฤติทางเศรษฐกิจ และวิกฤติทางสังคม ที่ร้ายที่สุดคือทำให้ผู้คนขาดความเชื่อมั่นทั้งในรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อประชาชนด้วยกันเอง ซึ่งรวมกันกลายเป็นพายุอันสมบูรณ์แบบ (perfect storm) Žižek ชี้ให้เห็นว่า เพราะเราต่างก็ตกอยู่ในเรือลำเดียวกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการสร้างความร่วมมือระดับโลกเพื่อฝ่าพายุอันสมบูรณ์แบบนี้ ไปด้วยกัน

วารสารวิจัยสังคม ปีที่ 43 ฉบับที่ 2 ออกมาในท่ามกลางบริบทการแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางและรุนแรงของโรคโควิด-19 ทั้งในโลก และในประเทศไทย ในประเทศไทย พบเจอการระบาดใน 3 ระลอกสำคัญคือ ระลอกเดือนเมษายน เดือนตุลาคม และเดือนธันวาคม ในช่วงที่พีคที่สุด มีผู้ติดเชื้อสะสมตลอดปี พ.ศ. 2563 รวม 6,884 ราย และเพื่อการป้องกันการแพร่ระบาด รัฐบาลใช้พระราชกำหนดการบริหารในสถานการณ์ฉุกเฉินตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร ประกาศปิดสถานที่เสี่ยง และประกาศห้ามออกนอกเคหะสถานในเวลากลางคืน (เคอร์ฟิว) ดังนั้น ไม่ใช่เฉพาะผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ผลกระทบของมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดก็เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

พ.ศ. 2563 (พ.ร.ก.เงินกู้) มูลค่า 1 ล้านล้านบาท เพื่อใช้ในการป้องกัน เยียวยา ผลกระทบและฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมจากสถานการณ์โควิด-19

ธีม (theme) หรือหัวข้อสำคัญของวารสารฉบับนี้ จึงให้ความสำคัญกับ โควิด-19 กับสังคมในแง่มุมต่าง ๆ พร้อมไปกับการสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2563 ของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง **สังคมหลังโควิด-19: ผลกระทบและการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน** ที่เผยแพร่ออนไลน์ผ่านแฟนเพจสถาบันวิจัยสังคม (www.facebook.com/chula.cusri) จำนวน 5 ครั้ง ตลอดเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 ดังนั้น 5 ใน 6 บทความในวารสารฉบับนี้ จึงให้ความสำคัญกับ ผลกระทบของโควิด-19 ต่อสังคมไทย รวมถึงประเทศในภูมิภาคในแง่มุมต่าง ๆ

เริ่มด้วย บทความพิเศษเรื่อง **โรคระบาดโควิด-19: ทำอะไรกับโลกและ ทำให้โลกเป็นอย่างไร** โดย ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ศาสตราจารย์ สาขารัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่ง **ปัญญา พรหมณ์แก้ว** ถอดความ และเรียบเรียงจากปาฐกถาพิเศษจากเวทีแรกในซีรีส์ ศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ ชี้ให้เห็นผลกระทบของโควิด-19 กับความสัมพันธ์หลักในอารยธรรมมนุษย์ ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ด้วยกันเอง

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อาจารย์ชี้ให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 อาจถูกตีความได้ว่าเป็น “*ปฏิภิกิริยาสะท้อนกลับต่อ สิ่งที่เกิดขึ้นกับโลกผ่านน้ำมือมนุษย์ตลอดช่วงเวลาอันยาวนานของอารยธรรม*” ในขณะเดียวกัน ภาวะชะงักงันของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงโควิด-19

ล็อกดาวน์ซึ่งเปิดโอกาสให้ธรรมชาติได้ฟื้นฟู ก็อาจเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้มนุษย์เราต้องทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับธรรมชาติเสียใหม่ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง การใช้อำนาจรัฐในการบริหารสถานการณ์วิกฤติทำให้เกิด “ช่วงขณะแห่งอำนาจนิยม” (Authoritarian moment) ในการบริหารจัดการรัฐและสังคมซึ่งมักจะเกิดขึ้นภายใต้สภาวะวิกฤติ อ.ชัยวัฒน์ แจกแจงให้เห็นลักษณะการใช้อำนาจรัฐ 4 แบบในช่วงวิกฤติ จุดใหญ่ใจความสำคัญคือ การใช้อำนาจรัฐที่อิงกับระบบการดูแลสุขภาพที่มีคุณลักษณะอำนาจนิยมแฝงอยู่ ทำให้ระบบอำนาจนิยมทางการเมืองแพทย์ดูจะไปได้ดีในสังคมไทย

นอกจากนี้ การเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) และการใส่หน้ากาก ในนามของมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด ก็สั่นคลอนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไม่น้อย นัยหนึ่งแสดงนัยของความไม่ไว้วางใจระหว่างเพื่อนมนุษย์ และยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของพื้นที่ (space) จากพื้นที่ปกติไปสู่ความไม่ปกติอีกด้วย อาจารย์ได้ตั้งโจทย์สำคัญว่า ในสถานการณ์เช่นนี้น่าจะสะท้อนไปถึงปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของสังคม อย่างเช่น ทฤษฎีสัญญาประชาคม อันเป็นรากฐานของสังคมการเมือง เป็นต้น ในตอนท้ายของบทความอาจารย์ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึง ภาวะ “ความปกติใหม่” หรือ “new normal” ที่คงไม่ได้เกิดเฉพาะกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม แต่จำเป็นต้องคิดถึง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับความปกติใหม่ไปด้วย

ในฐานะผู้อ่านคนหนึ่ง บทความของอาจารย์ชัยวัฒน์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ได้ชักชวนให้เราได้ใคร่ครวญถึงผลกระทบของสถานการณ์โควิด-19

ที่มากไปกว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจทางสังคมในทางกายภาพ แต่ครอบคลุมไปถึงความสัมพันธ์รัฐ-สังคม ปัจเจกบุคคล ศรัทธา ตลอดจนแนวคิดความสัมพันธ์ของรัฐ-สังคมที่อาจเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากการเปลี่ยนผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมแบบ “ปกติ” ไปสู่ “ความสัมพันธ์แบบปกติใหม่” ด้วย

ต่อมาบทความที่สอง สาม และสี่ เป็นบทความที่สะท้อนให้เห็นผลกระทบและการปรับตัวของคนเปราะบางในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และมาตรการการป้องกันโรคระบาดอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการล็อกดาวน์ (lockdown) ใน 3 กลุ่มที่สำคัญคือ คนทำงานในระบบอาหาร คนเก็บของเก่า และแรงงานข้ามชาติ

สำหรับแรงงานในระบบอาหาร บทความเรื่อง **ทางเลือกทางรอดของคนทำงานในระบบอาหารต่อความมั่นคงทางอาหาร ท่ามกลางโควิด-19** โดย **รัศมี เอกศิริ และศยามล เจริญรัตน์** แสดงให้เห็นผลสำรวจสถานการณ์ของแรงงานในระบบอาหาร (food worker) ในฐานะด่านหน้าที่ต้องรับความเสี่ยงเพื่อความมั่นคงทางอาหารของคนเมือง ทั้งในด้านสภาพปัญหา ผลกระทบทางเลือกและข้อเสนอแนวทางผลกระทบจากแรงงานที่อยู่ในระบบการกระจายอาหารและการค้าปลีก และระบบขนส่งอาหารในเมือง โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในแพลตฟอร์มสมัยใหม่ ผลการสำรวจแสดงให้เห็นสถานะของแรงงานในระบบอาหารที่มีความเปราะบาง เนื่องจากมีการศึกษาไม่สูง ทำให้มีทางเลือกในการทำงานจำกัด และมีรายได้น้อย ประกอบกับการทำงานนอกระบบการจ้างงานทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ ทำให้สถานการณ์การโควิดยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางมากยิ่งขึ้นไปอีก ผลการสำรวจในสถานการณ์โควิด พบว่า แรงงาน

ในระบบอาหารมากกว่าครึ่งต้องทำงานมากกว่า 10 ชั่วโมงต่อวัน (11-13 ชั่วโมง ร้อยละ 41.0, 14-16 ชั่วโมง ร้อยละ 12.8) ร้อยละ 22.8 ทำงานจนแทบไม่มีวันหยุด (29-31 วัน) ผลกระทบสำคัญที่คนทำงานในระบบอาหารต้องเผชิญในช่วงล็อกดาวน์ คือ รายได้ลดลง ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิดที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในบ้านเพิ่มขึ้น รวมไปถึงความยากลำบากในการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันตนเอง โดยเฉพาะหน้ากากอนามัยและเจลแอลกอฮอล์ มาตรการสำคัญที่แรงงานในระบบอาหารเห็นว่า สามารถช่วยเหลือพวกเขาได้มากที่สุดคือการตรวจโควิด-19 ฟรี และเงินชดเชยจากรัฐบาลในโครงการต่างๆ

ในส่วนของคนเก็บของเก่า บทความเรื่อง **ชีวิตและงานของคนเก็บของเก่าในภาวะวิกฤติโควิด-19** โดย บวร ทรัพย์สิงห์ และวิชยา โกมินทร์ ได้นำเสนอผลการศึกษาศาสนาการณ ผลกระทบและการปรับตัวของโควิด-19 ในกลุ่มคนเก็บของเก่า ซึ่งเป็นกลุ่มคนด่านหน้าอีกกลุ่มที่ต้องเผชิญกับผลกระทบด้านสุขภาพตั้งแต่ก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 และถูกซ้ำเติมด้วยวิกฤติโควิด-19 ตลอดปี พ.ศ. 2563 ด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ทำให้ผู้เขียนเก็บข้อมูลได้ไม่มากนัก แม้จำนวนตัวอย่างที่จำกัดจะทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปทั่วไป (generalization) ของกลุ่มคนเก็บของเก่าได้ แต่บทความก็สามารถแสดงให้เห็นความเปราะบางของคนเก็บของเก่าได้อย่างน่าสนใจ คุณลักษณะที่สำคัญของคนเก็บของเก่าคือ มีต้นทุนต่ำ จึงไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น ๆ ก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 คนเก็บของเก่าต้องเผชิญกับปัญหาราคาสินค้าที่ลดลง เนื่องจากการนำเข้าขยะพลาสติกและขยะรีไซเคิล รวมทั้งการรวมศูนย์การประมูลขยะอุตสาหกรรม

การระบาดของโรคโควิด-19 และมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดอย่างเข้มงวดของรัฐบาล ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของคนเก็บของเก่าที่ลดลงกว่าครึ่ง อีกทั้งผลกระทบในเชิงจิตวิทยา ความเครียด ความวิตกกังวลและความไม่ไว้วางใจกันในครอบครัวและชุมชน ภาวะหนี้สิน ทั้งนี้สาเหตุเกิดจากมาตรการของรัฐที่ประกาศเคอร์ฟิวทำให้คนเก็บของเก่าซึ่งเก็บของเก่าช่วงเช้ามืด หรือช่วงดึกไม่สามารถออกเก็บของเก่าได้ และร้านรับซื้อบางร้านปิดชั่วคราว แน่ใจว่าผลกระทบในภาพรวมไม่แตกต่างจากผลกระทบที่คนกลุ่มอื่น ๆ ต้องเผชิญ และน่าสนใจว่า มาตรการเตรียมความพร้อมและป้องกันโรคที่คนเก็บของเก่ารับมือกับการระบาดของโรคโควิด-19 ล้วนแล้วแต่เป็นมาตรการระดับบุคคลที่แทบไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือภาคส่วนอื่น ๆ แต่อย่างใด แม้ว่าคนเก็บของเก่าบางส่วนจะเข้าถึงมาตรการจ่ายเงินชดเชยเยียวยาจากภาครัฐ โดยเฉพาะโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน”

คนเปราะบางกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ผ่านบทความเรื่อง **ทิ้งใครไว้ข้างหลัง: แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19** โดย **วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย** กล่าวถึงความแตกต่างที่สำคัญของแรงงานข้ามชาติ กับคนเปราะบางสองกลุ่มข้างต้นคือ สถานะความเป็นพลเมืองไทย เพราะมาตรการเยียวยาผลกระทบทั้งหมดให้ความสำคัญกับพลเมืองไทยเป็นหลัก ในบทความ วิภาวดีได้คลี่ให้เห็นภาพรวมของระบบอภิบาลแรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่นโยบาย กฎหมาย ไปจนถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 และ 2

วิภาวดี ชี้ให้เห็นว่า ความเปราะบางของแรงงานข้ามชาติ ทั้งจากการมีรายได้น้อยสวนทางกับค่าใช้จ่ายในการทำงานและอาศัยอยู่ต่างประเทศ ประกอบกับการเข้าไม่ถึงสิทธิแรงงานบางประการ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางภาษา

ทั้งยังถูกกีดกันด้วยเงื่อนไขทางกฎหมายและสัญญาชาติ ถูกเลือกปฏิบัติจากการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อโรคโควิด-19 แพร่ระบาด แรงงานข้ามชาติมักเป็นกลุ่มแรกที่ถูกเลิกจ้าง ขาดรายได้ แทบเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน เผชิญปัญหาด้านสถานะเมื่อไม่มีนายจ้าง หรือใบอนุญาตทำงานหมดอายุ แต่กลับไม่มีที่ทางในมาตรการและนโยบาย การเยียวยาจากภาครัฐ แม้จะมีสิทธิประโยชน์ชดเชยการว่างงานในระบบประกันสังคม แต่ก็มีอุปสรรคจากการกีดกันและการเลือกปฏิบัติด้วยเงื่อนไขด้านสัญญาชาติ อันมีสาเหตุหนึ่งมาจากแนวคิดความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติที่อยู่ในฐานคิดทางนโยบาย และกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

ดังนั้น แรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งจึงไม่อาจปรับเข้าสู่ สถานการณ์ “นิวนอร์มอล” หรือ ภาวะปกติใหม่ (New normal) เนื่องจากลักษณะงาน ที่แรงงานได้รับอนุญาตไว้ตามประกาศกระทรวงแรงงานล้วนไม่ใช่งานที่สามารถ ทำที่บ้าน (Work from home) หรือผ่านช่องทางออนไลน์ได้ แรงงานข้ามชาติ จึงกลายเป็นลูกจ้างกลุ่มแรก ๆ ที่ได้รับผลกระทบด้านจ้างงานและด้านรายได้ จากการถูกเลิกจ้างและการลดชั่วโมงหรือวันทำงาน ทั้งนี้ แรงงานข้ามชาติที่ให้ สัมภาษณ์ได้ สะท้อนถึงผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19 โดยผลกระทบสำคัญที่แรงงานข้ามชาติจำนวนมากเผชิญทั้งในการระบาด ระลอกที่ 1 และ 2 ได้แก่ การว่างงานและความไม่มั่นคงทางรายได้ ต่อเนื่องไปถึง การสูญเสียสถานะทางกฎหมาย และค่าขึ้นทะเบียนแรงงานที่สูงกว่าปกติ กลายเป็นภาระเศรษฐกิจที่ซ้ำเติมแรงงานในช่วงที่มีการแพร่ระบาดระลอกที่ 2

บทความที่ 5 เป็นบทความที่ชี้ชวนให้ผู้อ่านได้พิจารณาสถานการณ์ วิถีชีวิตโควิด-19 ในประเทศเพื่อนบ้าน บทความเรื่อง **กระบวนการสร้างความชอบธรรมที่ยึดโยงกับความสามารถในการปฏิบัติงานของรัฐบาลลาว ในยุคความปกติใหม่** โดย สุพิชฌาย์ ปัญญา ได้พาผู้อ่านเข้าไปวิเคราะห์การ

จัดการสถานการณ์โควิด-19 ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ซึ่งยังปกครองในรูปแบบคอมมิวนิสต์

สุพิชฌาย์ สรุปลักษณ์ กระทบการสร้างความปลอดภัยของรัฐบาลลาว
ผ่าน 3 เสาหลัก ได้แก่ (1) อุทมการณ์มาร์กซ์-เลนิน อุทมการณ์ชาตินิยม
(2) การสร้างความชอบธรรมแบบชาตินิยม-จารีต และ (3) การสร้างความชอบธรรม
ที่ยึดโยงกับความสามารถในการปฏิบัติงานของพรรคฯ (Performance-based
legitimation) ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญของการระบาดของโรค
โควิด-19 ต่อ สปป.ลาว ส่งผลให้เป้าหมายการหลุดพ้นจากสภาวะด้อยพัฒนา
ถูกเลื่อนไปจนถึงปี ค.ศ. 2026

เครื่องมือสำคัญที่รัฐบาลลาวใช้ คือ วาทกรรมความมั่นคงนำเศรษฐกิจ
ภายใต้การต่อสู้กับ “ศัตรูอันร้ายกาจ” ซึ่งสร้างความชอบธรรมให้กับมาตรการ
ล็อกดาวน์ การอนุญาตเพียงบางอาชีพ รวมไปถึงการควบคุมกลไกราคาสินค้า
เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลและการป้องกันไวรัส ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
แบบรัดเข็มขัด ลดเงินเดือนพนักงานรัฐกร เพื่อลดการขาดดุลงบประมาณ และ
การสร้างสถานะผู้นำภายใต้วิกฤตการณ์

ในภาพใหญ่ บทความของสุพิชฌาย์ จึงเป็นตัวอย่างสำคัญที่ช่วยยืนยัน
“ช่วงขณะแห่งอำนาจนิยม” ที่อาจารย์ชัยวัฒน์กล่าวถึง โดยเฉพาะในบริบทสังคม
ที่ไม่ได้เป็นประชาธิปไตย

พ้นไปจากสถานการณ์โควิด-19 บทความสุดท้าย เรื่อง **การส่งเสริมนวัตกรรม
ชาวบ้านของชุมชนบ้านปางสา ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย**
โดย **จามรี พระสุนิล** แสดงให้เห็นบทเรียนการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญา
ทุนทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

กับนักวิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริม “นวัตกรรม” หรือนักพัฒนาระดับพื้นที่ จามรี ชี้ให้เห็นคุณภาพการ และบทเรียนของการผสมพลังระหว่างสถาบันการศึกษาระดับท้องถิ่นกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างที่สำคัญของการส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในการพัฒนาชุมชน ในลักษณะคล้ายกับโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) ที่กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการภายใต้ พ.ร.ก.เงินกู้ เพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19

ส่วนสุดท้ายของวารสาร เป็นบทปริทัศน์หนังสือเรื่อง **ว่าด้วยเพศ: จากธรรมชาติ สู่วิถีธรรม จนถึงสุนทรีย์ และหุ่นยนต์ (On Sex)** ซึ่งเป็นหนังสือที่ร้อนแรงที่สุดเล่มหนึ่ง เขียนโดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา ศาสตราจารย์รัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในบทปริทัศน์ **เบญจรงค์ ฤทธิ์ผลิเกสร** ให้เห็นเนื้อหาที่สำคัญ ตั้งแต่พัฒนาการความคิดเกี่ยวกับเพศตั้งแต่ในยุคเริ่มต้น จนถึงเมื่อเพศถูกควบคุมโดยศาสนา และการถูกตีตราผ่านแนวคิดทางการแพทย์ ทำให้เรื่องเพศ กลายเป็นเรื่องปกปิด ต้องห้าม ไม่อาจพูดคุยกันได้อย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ หากผู้อ่านพอจะคุ้นเคยวรรณกรรมในสังคมระหว่างประเทศ Michael Foucault นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสเป็นผู้นิพนธ์ *The History of Sexuality* ที่คลี่ให้เห็นการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศในระดับสากล บทปริทัศน์ของเบญจรงค์ ก็ทำให้เราคิดได้ว่า หนังสือเล่มนี้ อาจเทียบได้หนังสือเล่มดังกล่าวของ Foucault และตัว อาจารย์ธเนศ เอง ก็เปรียบเสมือน Foucault ที่ถอดรื้อให้เห็นวาทกรรมและการครอบงำทางวาทกรรมเรื่องเพศในภาษาไทย

บทบรรณาธิการของวารสารฉบับนี้ ทำหน้าที่สำคัญสองประการ ประการแรก คือ การวาดแผนที่ให้ผู้อ่านเห็นโครงสร้าง และเชื้อเชิญให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาสำคัญของบทความในเล่มจากสายตาบรรณาธิการ ซึ่งข้อเขียนข้างต้น น่าจะทำหน้าที่ประการแรกได้ไม่มากนัก และหน้าที่สำคัญประการที่สอง คือ การแสดงความขอบคุณ ในนามของกองบรรณาธิการ ขอแสดงความขอบคุณมายังผู้เขียนทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการผลิตเนื้อหาจากการ “วิจัยสังคม” เพื่อให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เราอยู่ร่วมกันตามเจตนารมณ์ของวารสาร และการสถาปนาสถาบันวิจัยสังคม และผู้อ่านทุกท่าน เพราะหากปราศจากผู้อ่าน ก็คงไม่มีเหตุผลให้วารสารดำรงอยู่ต่อไปได้

แล้วพบกันใหม่ ฉบับหน้า (ปี พ.ศ. 2564)

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

Žižek, S. (2020). *Pandemic! COVID-19 Shakes the World*. New York and London: OR Books.